

ВСТУП

З моменту становлення України як незалежної, демократичної держави відкрилися нові горизонти для об'єктивного дослідження історичного минулого українського народу, всестороннього осмислення етапів його духовного росту. Загальновідомим є те, що в історії нашого народу Церква завжди відігравала важливу роль. Вона сприяла формуванню української національної ідеї, патріотичному вихованню та розвитку духовного життя народу й суспільства загалом. Особливе місце у цьому належить священнослужителям Української Греко-католицької церкви, а зокрема митрополитові Андрею Шептицькому і Станіславівському Єпископу Григорію Хомишину.

Особи великих мужів УГКЦ митрополита Андрея і єпископа Хомишина є значущими постатями останнього століття, оскільки залишили після себе не проминаючий слід в історії УГКЦ та українського суспільства. Діяльністю в ім'я блага Церкви та свого народу владика Григорій Хомишин сподобився вінця мучеництва за віру Христову, і був проголошений папою Римським Іваном Павлом II блаженним. Одночасно вже віддавна триває беатифікаційний процес слуги Божого митрополита Андрея Шептицького.

Дослідження взаємовідносин митрополита Андрея Шептицького і Станіславівського єпископа Григорія Хомишина є актуальною темою, оскільки на теперішній час ще не проведено комплексного дослідження цих взаємовідносин мужів Церкви, відсутні узагальнюючі чи спеціальні праці, в яких було б дано їхню оцінку.

Хронологічні рамки нашого дипломного дослідження охоплюють період з 1904 по 1944 роки. За нижню межу ми взяли початок діяльності єпископа Григорія Хомишина з моменту його номінації на владичому престолі у Станіславові митрополитом Андреем Шептицьким. За верхню ж – смерть великого пастиря, Мойсея українського народу, поборника єдності Церкви, слуги Божого митрополита Андрея Шептицького. Однак при висвітленні деяких аспектів теми нам необхідно було вийти за межі окресленого вікового періоду – звернутись й до попередніх років.

Географічні межі нашої праці охоплюють територію тогочасної Східної Галичини як складової частини Австро-Угорщини, згодом після розпаду ЗУНР – Речі Посполитої, СРСР, нацистської Німеччини.

У нашій праці спробуємо показати погляди митрополита Андрея та єпископа Григорія відносно тих чи інших подій у житті Церкви і суспільства, котрі стали причиною обрядової дискусії у Галичині, внаслідок якої на початку ХХ ст. в середині УГКЦ виділилося дві течії – орієнтальна, до якої належала більшість духовенства на чолі з митрополитом Шептицьким, та окцидентальна, ідеологом якої був Хомишин.

Мета нашої праці – показати відносини митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина.

Методи дослідження, якими ми користувалися у праці, історичні та загальнонаукові. Основою методики дослідження є принципи об'єктивності та історизму. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що на основі зроблених висновків про відносини митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина, можемо краще зрозуміти релігійну ситуацію на початку ХХ ст. та вплив латинського обряду на церковне життя УГКЦ.

Праця складається зі вступу, двох розділів та висновків. У першому розділі ми намагатимемось висвітлити становище УГКЦ на початку ХХ ст., де, зокрема, на цей час розглянемо діяльність митрополита Шептицького і єпископа Хомишина. Тут ознайомимось з їхньою активною працею на довірених їм служіннях, виділивши їхне

вагоме значення передусім як турботливих пастирів свого стада, осіб молитви і великого духа, меценатів.

У другому розділі ми безпосередньо зосередимо нашу увагу на ставленні митрополита Андрея і єпископа Хомишина до подій у житті Церви і суспільства. Тут ми проаналізуємо їхнє ставлення до введення григоріанського календаря, celibату та суспільно-політичних подій. Зокрема, намагатимемось висвітлити причини таких дій ієрархів, розглянемо їх спільні та відмінні погляди, звернемо нашу увагу на складну геополітичну ситуацію, яка склалася на західноукраїнських землях в першій чверті ХХ ст.: «пацифікація», «нормалізація», окупація Галичини більшовиками, а згодом нацистами, покажемо особливості їхнього бачення діяльності ОУН, католицької акції та національної ідеї. Також врахуємо і ставлення до їхніх поглядів з боку галицького політикуму, інтелігенції та суспільства загалом.

З тих міркувань, що ця тема потребує глибшого дослідження, особливо окремих її аспектів, ми зробили її обсяг дещо більшим від зазначених правилами розмірів дипломної праці.

Під час дослідження теми ми зіткнулися з проблемою недостатньої кількості джерел, які б висвітлювали дану тематику.

Літературним підґрунтям для даної теми слугували праці Івано-Франківського дослідника Олега Єгрешія, колишнього соратника владики Хомишина – Петра Мельничука, львівського історика Олега Павлишина та пастирські послання митрополита Андрея Шептицького. Значною мірою у висвітленні теми нам допомогли віднайдені архівні джерела ЦДІАЛ, а також ряду періодичних видань – часописів «Діло», «Нива» і вісника прикарпатського університету.

Обсяг цієї праці не має на меті цілковите висвітлення обраної теми. Тому вона потребує більш ґрунтовного історичного дослідження та опрацювання.

Для праці не є ціллю дати остаточні відповіді на всі запитання, які існують у сфері відносин митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина, а лише показати для сучасної людини вектори взаємовпливу цих ієрархів.

ВИСНОВКИ

Історія УГКЦ першої половини ХХ ст. є одночасно трагічною і величною. Трагічною тому, що це період великих переслідувань і руйнацій, але також активного розвитку і зміцнення під проводом велетнів духа митрополита Андрея Шептицького та єпископа Григорія Хомишина. Їх діяльність принесла щедрі плоди греко-католицькій церкві не тільки в Україні, але й на поселеннях. Їх велика жертвність у виконанні своїх обов'язків, наполегливість, непересічні інтелектуальні та організаторські здібності були високо оцінені сучасниками (хоч і не однозначно) і увіризилися у їх харизмі самовіддано служити Церкві, монашій спільноті та українському суспільству.

Завершуючи наше дослідження, коротко підсумуємо те, що було розкрито у даній праці. У першому розділі нашої дипломної праці ми намагалися представити Становище УГКЦ на початку ХХ ст., де зокрема історично проаналізували діяльність Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького і побачили, що його пастирська опіка на всесторонньому рівні і дбання про добро душ були основою його діяльності. Ми ще і ще раз переконались, що для себе митрополит не бажав нічого, як тільки стати мучеником за віру й єдність Церкви.

Також аналізуючи діяльність Станіславівського єпископа Хомишина побачили, що він,

попри своє пролатинське та антиросійське налаштування, яке на думку дослідників він сформував ще під час свого навчання у Відні, доклав чималих зусиль задля розбудови довіреної йому Станіславівської єпархії.

У другому розділі ми намагалися безпосередньо проаналізувати відносини митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина, де висвітлили їх ставлення відносно впровадження григоріанського календаря, celibату, а також подали їх погляди щодо суспільно-політичних подій.

Проаналізувавши проблематику введення григоріанського календаря на початку ХХ ст. ми побачили, що в той час, коли митрополит Андрей Шептицький був на засланні, ініціатором календарної реформи був саме Станіславівський єпископ Григорій Хомишин. Також простежили, що це питання слід розглядати в контексті окцидентальних, пролатинських ідей Станіславівського владики. Він, захищаючи свою позицію, мав за мету наблизити Галичан до західноєвропейських культурних цінностей і тим самим віддалити від російських впливів. В подальшому дослідженні нашої праці ми побачили, що змінювати календар без попереднього узгодження з митрополитом Андреем Шептицьким було недоцільно, оскільки це питання відверто стосується східного обряду. Тому незважаючи на підтримку значної частини духовенства, польської і певною мірою австрійської влади, цю календарну реформу не вдалося зреалізувати. А коли Митрополит Андрей повернувся із заслання, то анулював розпорядження єпископа Хомишина запровадити григоріанський календар замість юліанського. Також ми представили думку Галицької громадськості, яка здебільшого була критичною. Аналізуючи проблематику введення celibату в УГКЦ на початку ХХ століття ми зауважили, що між церковними ієрархами виникли суттєві розбіжності відносно цього питання. Це проявилось у тому, що Станіславівський владика Григорій Хомишин ввів у своїй єпархії загальний celibат, постановивши висвячувати на священників лише у безженному стані. Одночасно, простеживши дії слуги Божого митрополита Андрея, побачили, що він цю проблематику розглядав у місійному ключі, однак не був прихильником примусового, загального celibату, запровадивши частковий. Яскравим прикладом нам у цьому послужила Львівська архієпархія, де замітили, що там і надалі висвячувались одружені кандидати на священників. Рівно ж, розглядаючи дане питання, нам вдалося представити й оцінку духовенства, Галицької інтелігенції та суспільних часописів, де зауважили багато критики і непорозумінь.

Розглядаючи ставлення ієрархів щодо суспільно-політичних подій, які мали місце у Галичині у першій чверті ХХ ст. ми побачили, що митрополит Андрей Шептицький та єпископ Григорій Хомишин, зайняли певну політичну позицію відносно політичних партій, національного проводу, окупантів та бачення Української незалежності. В процесі написання праці нам вдалося зауважити, що митрополит Андрей мав більш дипломатичні погляди відносно політичних подій, а зокрема щодо ОУН, натомість як єпископ Григорій Хомишин був більш консервативним у своїх поглядах, різко засуджуючи тих, хто дотримувався відмінних поглядів.

Також ми зауважили, що опозиційне становище Станіславівського єпископа в Галицькому суспільстві і його пролатинські погляди прагнула використати для свої цілей польська влада. Вона намагалася протиставити єпископа Хомишина більш авторитетному митрополитові Андрею Шептицькому, а отже тим самим внести дезорганізацію в українське суспільство та ослабити роль УГКЦ у національно-визвольному русі.

Однак попри все те вище сказане ми побачили, що і митрополит Андрей Шептицький, і єпископ Григорій Хомишин були патріотами свого народу, але мали різне бачення того, що є добрим для народу. Вони обоє доклали максимум зусиль для розбудови довірених їм інституцій та установ, однак з огляду на своє бачення вони робили це по-різному.

Протиріччя, які існували між Львівською архієпархією та Станіславською єпархією, були наслідками того трагічного стану, в якому існували не лише українська Церква, а й цілий народ протягом багатьох століть. Через відсутність української державності, Церква часто мусила брати на себе не лише релігійні, а й політично-суспільне служіння.

Відсутність можливості всебічного розвитку призвела до того, що протягом десятиліть українці, а разом з тим і Церква, орієнтувалися на різні духовні центри, тим самим поглиблюючи кризу власної ідентичності.

Праведне життя та жертвна праця митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина в УГКЦ характеризує їх, з одного боку, як типових представників тогочасної духовної еліти в Галичині, а з іншого, показує важливість ролі харизматичного лідера в релігійній спільноті, та значення відповідної церковної формації й проводу, а також наявність відповідного середовища на етапах формування особистості, яке в свою чергу впливає на Церкву в цілому.

Добре розуміємо, що ця скромна праця далека від досконалості, але надіємось, що у майбутньому ця тема буде розпрацьована ширше. А особливо було б добре знайти те, що ще не є опубліковане. Будемо дуже раді, коли ця праця відкриє нові, невідомі сторінки з життя великих мужів нашої Церкви, гідних синів нашого народу, якими були митрополит Андрей Шептицький і єпископ Григорій Хомишин.

ЗМІСТ

Вступ.....3

Розділ 1. Становище Греко-Католицької Церкви на початку ХХ ст.

1.1. Діяльність митрополита Андрея Шептицького на початку ХХ ст.....6

1.2. Початок діяльності єпископа Григорія Хомишина.....17

Розділ 2. Порівняльна характеристика у ставленні митрополита Андрея Шептицького і Станіславівського єпископа Григорія Хомишина до подій у житті Церкви і суспільства

2.1. Ставлення до celibату 28

2.2. Ставлення до календаря.....37

2.3. Ставлення до суспільно-політичних подій.....48

Висновки.....60

Список скорочень.....64

Список використаної літератури.....65